

- בגרות בתנ"ך
- מספר יחידות הבגרות: חמש יחידות
- שם הפרק בבחינה: יחידה חמישית- נשים במקרא
- כותב פתרון הבחינה: גלית עציון, ישי בר-נר
- מועד הבחינה: קיץ תשע"ז 29.6.17
- שעת הבחינה : 17:00

שאלה 1
סעיף א

- (1) אפשטיין יוצא נגד האשמת קרבן, ואומר שאמירות כמו "היא פיתתה אותו..." או "איך הוא יכול לשמור על עצמו אם היא...". הן מסוכנות לחברה כי הן מצדיקות מעשי האונס. והרי ברור שהגורמים לאונס היא אנסים ולא הנשים.
- מדרש תנחומא הראשון מאשים את דינה באונס כשאומר שזו כוונת הכתוב "בת לאה". על פי המדרש, לאה היתה רגילה ביציאה מביתה בכדי לשדל את בעלה לבוא למיטתה באופן לא צנוע, וכך גם בתה דינה. אפשטיין, מתנגד לגישה זו, כי כאמור האחריות לאונס היא אך ורק על האונס. המדרש השני עוסק בצניעות של אשה. על פי המדרש, אשה צנועה היא אשה שנשארת בבית, מכאן שאם יצאה – האחריות עליה. כאמור, אפשטיין מתנגד לגישה זו שכן האחריות לאונס היא אך ורק על האונס.
- (2) הנאמר בפסוקים 1-3 איננו תומך המדרשים כי בפסוק 1 נאמר במפורש: "וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוֹת בְּבֹנוֹת הָאָרֶץ". כלומר היא לא יצאה מביתה למטרות מיניות ובלתי צנועות אלא רק מתוך רצון להתחבר עם בנות הארץ כלומר שיהיו לה חברות.

סעיף ב
פירושים אפשריים למעשה הנבלה שעשה שכם (יש לציין שניים):
האונס של דינה.
קיום יחסי המין לפני שביקש את ידה, ובכך חילל את כבוד המשפחה.
קיום יחסי המין למרות היותו נוכרי לא נימול.

שאלה 2
סעיף א

- (1) ההגבלות על ההישג של בנות צלפחד:
כדי לרשת את אביהן הן חייבות להתחתן עם גבר מהשבט שלהן. זאת בכדי שהנחלות לא יעברו לשבט אחר.
- (2) ציון השמות של הנשים חגלה ונועה בין בתי האב הגבריים בנחלת מנשה מלמד על ניצחון בנות צלפחד על הממסד הגברי. זאת כי לבסוף הן אכן השיגו את הבעלות על הנחלה שלהן למרות שזה לא היה נהוג שאשה תהיה בעלת נחלה.

סעיף ב

- (1) הביקורת המופנית כלפי משה במדרש היא שהוא התיימר לפתור כל קושיה ובעיה קשה שבה נתקלו השופטים הזוטרים יותר. אבל בשעה שבנות צלפחד הביאו לפניו דין פשוט שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים לענות עליו הוא לא הצליח לעשות זאת אלא הקריב את משפטן של בנות צלפחד לפני ה'.
(2) לדעת משה פנה אל ה' שיפתור את סוגיית בנות צלפחד כי למרות שטענתן הייתה צודקת מדובר בתקדים לשינוי מהפכני במעמדן של הנשים- שהן יכולות להיות בעלות נחלה בחלוקת הארץ. לכן היה חשוב למשה שזה יבוא ישירות מאת ה' כדי שלא יהיו על כך עוררין כפי שאכן קרה.

שאלה 3

סעיף א

על פי פסוק 1 בו נאמר על המרגלים: "וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית-אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׂמָה רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ-שָׁמָּה." מתעוררת שאלה על הדרך שבה ביצעו את הוראת יהושע: "לֹכּוּ רְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-יְרִיחוֹ". השאלה היא מדוע הם הלכו לשכב בביתה של זונה ולא עסקו בריגול הארץ ויריחו? התשובה של יוסף בן מתתיהו היא: המרגלים סקרו את העיר כל היום באין מפריע ואכלו בבית רחב. לכן בערב הם באו לישון שם.

סעיף ב

רחב אומרת למרגלים בפסוק 9 על יחסם של אנשי כנען לבני ישראל: "כִּי נִמְגּוּ כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם." דברים אלו לקוחים משירת הים ששרו בני ישראל לאחר טביעת המצרים בים: "נִמְגּוּ כָּל יוֹשְׁבֵי כְנַעַן". לדברי זקוביץ' ההרמז משירת הים מציג את רחב באור חיובי ואת יהושע באור אירוני.

הסבר: רחב מצטיירת בפסוקים כבעלת תודעה רוחנית מפותחת כמו של בני ישראל ביציאת מצרים, עד שהיא קובעת כי: "ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵימִים בְּשָׂמִים מִמֶּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת." לעומת זאת יהושע מוצג באור אירוני כיוון שרחב לא חידשה לו דבר. הרי דברים אלו היו ידועים כבר מאז קריעת ים סוף. לכן כל שליחת המרגלים הייתה טעות פזיזה שנבעה מחוסר אמונה וכמעט הביאה לתקלה נוראית של לכידת המרגלים.

שאלה 4

סעיף א

(1) ההבדל בין שופטים ה' 30 ודברים כ"א 10-14 בנוגע ליחס כלפי האשה השבויה: בשופטים ה' 30 נאמר על הנשים השבויות שהן מחולקות בין הלוחמים כשלל מיני שבו זוכה כל אחד מן הלוחמים לכמה מהן: "הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחְלְקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמַתִּים לְרֹאשׁ גְּבֵר." לעומת זאת מדברים כ"א 10-14 עולה יחס הרבה יותר הומני כלפי אשה שבויה. יש להביא אותה לבית לאפשר לה להתאבל חודש על משפחתה ורק אחר מותר לבוא אליה ולשכב איתה: "וַיִּשְׁכְּבָה בְּבֵיתָךְ וּבְכִתְּךָ אֶת-אֲבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָּהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה."

(2) יעל משתמשת "במרחב הנשי של האוהל" כמלכודת בעבור סיסרא. היא גורמת להרגיש שהוא בטוח באוהל שלה ונתנה לו לשתות חלב בספל ענק. יש מפרשים שאף שכבה עם סיסרא ולכן הוא מת בין רגליה. לאחר מכן היא נצלה את תחושת הביטחון שלו ואת עייפותו כדי לחסל אותו בכך שתקעה את יתד האוהל ברקתו. הכתוב מתייחס למעשיה באופן מאד חיובי: "תְּבַרַךְ מְנַשִּׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת חֲבֵר הַקִּינִי."

סעיף ב

הניגוד בפסוקים 23-24 הוא: בפסוק 23 ישנה קללה לגברים מן העיר מרוז שהייתה עיר ישראלית ונמצאה סמוך למקום הקרב ובכל זאת אנשי העיר: "לֹא-בָאוּ לְעֶזְרַת ה', לְעֶזְרַת ה' בְּגִבּוֹרִים." בניגוד לכך יש בפסוק 24 שבח ליעל אשת חבר הקיני שלמרות היותה אישה ושלא הייתה מעם ישראל היא סייעה למלחמה והרגה את סיסרא: "תְּבַרַךְ מְנַשִּׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת חֲבֵר הַקִּינִי." המסר שהניגוד מחזק הוא שבח למי שאמיץ ומוכן להסתכן ולהלחם, וגינאי לפחדנות והשתמטות מלחימה.

שאלה 5

סעיף א

ההבדלים בין דברי המלאך לאשה לדברי האשה למנוח בעלה המעידים על חכמת האשה: הבדל ראשון- המלאך אמר לאשה בתחילת דבריו את מצבה הנוכחי השלילי ואת העתיד החיובי שלה שבעתיד תכנס להריון: "הנה נא את-עקרה ולא ילדת וְהרית וילדת בן". לעומת זאת האשה מציגה בפני בעלה רק את הבשורה החיובית כאילו היא כבר בהווה: "הנך הרה וילדת בן". כלומר מדבריה לבעלה עולה שכבר כעת היא בהריון ולכן אסור לה כבר כעת לאכול דברים טמאים ולשתות יין. חכמתה של האשה נכרת בכך שהיא מציגה בפני בעלה את היותה בהריון כעובדה קיימת וכך הוא לא יוכל להתנגד לדבריה או לבטלם כחסרי ערך. הבדל שני- המלאך אמר לאשה על שמשון שייעודו להציל את ישראל משיעבוד הפלישתים: "והוא יחל להושיע את-ישראל מיד פְּלִשְׁתִּים". האשה משמיטה דברים אלו ולא מספרת עליהם לבעלה מכיוון שהוא אולי לא יאמין ואולי יחשוש לחייו של בנו מסכנת המלחמה.

סעיף ב

שתי ראיות מן הכתוב המרמזות לחוסר האמון שחש מנוח כלפי אשתו: ראיה א'- מנוח לא מקבל את הדברים מפי אשתו (ססיפורה לו שפגשה את איש האלוהים וכל מה שאמר לה) אלא מבקש לשמוע אותם ישירות מפי איש האלוהים: "ויעתר מנוח אל-ה' ויאמר בי אדוני איש האֱלֹהִים אֲשֶׁר שִׁלַּחְתָּ יְבוֹא-נָא עִוֵד אֵלַינוּ וְיֹרְנוּ מֵה-נַעֲשֶׂה לְנַעַר הַיּוֹלֵד". ראיה ב'- כאשר איש האלוהים נראה שנית אל אשת מנוח והיא אומרת לבעלה שיבוא לפגוש אותו הוא טורח לוודא שזה אכן איש האלוהים ובכך מראה שהוא לא נותן אמון מלא באשתו: "ויתמַהַר הָאִשָּׁה וְתַרְץ וְתַגֵּד לְאִישָׁהּ וְתֹאמַר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר-בָּא בְיוֹם אֵלַי. וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ מִמֶּנּוּ אַחֲרַי אֲשֶׁתוֹ וַיְבֹא אֶל-הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֲאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי".

שאלה 6

סעיף א

הדרכים שנקטה אביגיל כדי לבלום את כעסו של דוד שהרב גלעד שטראוס מציג במאמרו: דרך א'- כניעה. אביגיל נופלת, משתחוויית, משתמשת בפניותיה לדוד כל העת במונחים "אדני" ו"אמתך, שפחתך" כדי להמחיש את כניעתה בפניו. דרך ב'- הסכמה. אביגיל מגנה בחריפות את בעלה ואת מעשהו: "נבל שמו ונבלה עמו" דרך ג'- פיצוי. אביגיל מביאה לדוד ולאנשיו לחם ויין, צאן, קלי, צימוקים ודבלים ודואגת לשלוח את המנחה הזאת לפנייה (כמעשהו של יעקב לקראת המפגש עם עשיו).

סעיף ב'

(1) הביקורת כלפי אביגיל המשתמעת מן הצירוף "שפקרה את עצמה" נוגעת לכך שאביגיל הייתה אישה נשואה לנבל ובכל זאת היא רומזת לדוד שהיא רוצה שהוא יהיה בעלה. כלומר היא מצטיירת כמופקרת וכבוגדנית. (2) לדעתי הביקורת כלפי אביגיל איננה מוצדקת כי היא לא עשתה שום פעולה מעשית של בגידה בבעלה. יתרה על כך במעשיה היא הצילה את בעלה וכל אנשי ביתה מטבח שתיכנונו דוד ואנשיו לחולל בהם. זאת בגלל התנהגותו חסרת האחריות של נבל בעלה שהעליב את דוד. לכן היא ראויה לכל שבח ובוודאי שלא לגינוי.

שאלה 7

סעיף א

ביסוס לפרשנות רד"ק משמואל ב' י"ד 8-11: דוד אומר לאשה התקועית: "לְכִי לְבֵיתְךָ וְאֲנִי אֶצְוֶה עֲלֶיךָ". כלומר דוד לכאורה מסכים לבקשתה להגן על בנה הרוצח מגאולת הדם ומבחינתו הדין

נגמר. האשה החכמה מבינה שעליה להביא את דוד להתחייבות יותר חזקה לפני שתחשוף את הקלפים ותסביר מהי כוונתה האמיתית ולכן היא אומרת לדוד: **"עלי אדני המלך העון ועל-בית אבי והמלך וכסאו נקי?!"** כלומר אם בני הבכור יומת על ידי גואל הדם כיוון שאתה המלך לא תנקוט צעד ממשי להגנתו האם תוכל לומר שאני אשמה ואתה נקי?! יואב לא יכול היה לצפות את התפתחות הדיאלוג בין דוד לאשה. הוא לא ידע מה דוד יענה לה אלא סידר לה את הדברים באופן כללי ומעבר לכך האשה דיברה כהבנתה.

סעיף ב

טיעון אחד מדברי האשה התקועית המלמד שאין בדבריה פרטים מיותרים: האשה מסבירה לדוד מדוע הציגה בפניו באריכות מקרה משפטי שלא היה ולא נברא: **"ותאמר שפחתך אדברה-נא אל-המלך אולי יעשה המלך את-דבר אמתו. כי ישמע המלך להציל את-אמתו מכף האיש להשמיד אתי ואת-בני יחד מנחלת אלהים. ותאמר שפחתך יהיה-נא דבר-אדני המלך למנחה"**. כלומר היא מסבירה שרק כאשר דוד יסכים ממש להציל את בנה הרוצח של האשה הוא גם יסכים לוותר לאבשלום ולהשיב אותו לממלכה וכך יזכה למנוחת הנפש. לכן היה עליה להאריך בדברים כדי להביא את דוד למחוייבות מלאה לבן שעל פי סיפור האשה רצח את אחיו. זאת כדי לקדם אותה לקראת המטרה שלשמה באה לדוד- לשכנע את דוד להחזיר את אבשלום לירושלים למרות שאבשלום רצח את אמנון.

שאלה 8

סעיף א

(1) ראיות ממלכים ב' פרק ד' לכך שבמפגש בין האשה השונמית לאלישע שתי הדמויות נהגו בגאווה רבה:

האשה השונמית הייתה עקרה ולמרות זאת לא ציינה את בקשתה לילד בפני אלישע ומי שהעלה את המצוקה שלה היה גיחזי (משרתו של אלישע הנביא): **"ויאמר לו אומר-נא אליה הנה חרדתי אלינו את-כל-החרדה הזאת מה לעשות לה היש לדבר-לה אל-המלך או אל-שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. ויאמר ומה לעשות לה ויאמר גיחזי אכל בן אין-לה ואישה זקן"**. ניכר כי במפגש האשה השונמית מסרבת לבקש עזרה מאלישע וזה יכול להראות על גאווה.

אלישע הנביא ממחר להצהיר בפני האשה השונמית כי בדיוק בעוד שנה היא תזכה לבן: **"למועד הזה כעת חיה אתי (את) חכמת בן"**. קביעה נחרצת זו גם יכולה להעיד על גאווה לפיה הנביא בדיבורו קובע את המציאות בעוד שה' הוא באמת שקובע אותה. (אכן בהמשך הפרק ניכר שלמרות שהשונמית זכתה לבן הוא כמעט ונפטר בגיל צעיר כלומר הקביעה הנחרצת כמעט הביאה לאסון).

(2) הוכחה מן הכתוב שבהמשך הפסוקים האלה (8-16) הפסיקה האשה השונמית להיות גאה: לאחר שאלישע הודיע לה שבתוך שנה תזכה לחבוק בן תגובתה הייתה: **"אל-אדני איש האלהים אל-תכזב בשפחתך"**. דבריה מעידים על חרדתה מכיוון שהצורך שלה בבן הוא גדול מאד ולכן קשה לה להאמין שהנס הזה יתממש. האשה הגדולה משונם שקודם לכן התגאתה בכוחה הפוליטי ("**בתוך עמי אנכי ישבת**") ניכרת כעת כרגישה מאד.

סעיף ב

הוכחות המלמדות שהאשה השונמית הייתה יוצאת דופן בחברה הפטריארכלית בכך שהייתה חזקה מבעלה:

- (1) "וַיַּעֲבֹר אֱלִישֶׁעַ אֶל-שׁוֹנָם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתִּחַזֶּק-בּוֹ לְאָכֹל-לֶחֶם"- האשה מתוארת כאשה גדולה כלומר חשובה וחזקה. ניכר שהיא ולא בעלה מפצירה באלישע שיאכל אצלה.
- (2) "וַתֹּאמֶר אֶל-אִישָׁהּ הִנֵּה-נָא יַדְעֵתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קְדוֹשׁ הוּא עִבְרָ עֲלֵינוּ תְּמִיד. **נַעֲשֶׂה-נָּא עֲלֵית-קִיר קִטְנָה וְנָשִׂים לּוֹ שָׁם מָטָה וְשִׁלְחָן וְכֶסֶף וּמְנוּרָה וְהָיָה בָּבֵאוּ אֵלֵינוּ יְסוּר שְׁמָה" האשה היא שיוזמת את בניית עליית הבית למען אלישע ורק בעלה מסכים לכך.**
- (3) האשה השונמית מעידה על עצמה שאין לה צורך לסיוע אצל המלך או השר הצבא כי: **"בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת."** כלומר היא חזקה מבחינה פוליטית.
- (4) לאחר שבנה כמעט ומת האשה לא מספרת לבעלה על מה שקרה אלא פועלת בעצמה מבלי לספר לו מה קרה. היא יוצאת לאיש האלוהים אל הכרמל ולא משפת את בעלה במה שמתרחש: **"וַיֹּאמֶר אֶל-אֶבְיֹוֹ רֵאשִׁי רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנַּעַר שְׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ. וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-בִּרְכֵיהָ עַד-הַצְּהָרִים וַיָּמָת. וַתַּעַל וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֹּר בְּעֶדוֹ וַתִּצָּא. וַתִּקְרָא אֶל-אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שְׁלַחָה נָא לִי אֶחָד מִן-הַנְּעָרִים וְאָחַזת הָאֶתְנֹנֹת וְאָרוּצָה עַד-אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאָשׁוּבָה. וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ אַתִּי (אֶת) הַלַּכְתִּי (הַלַּכְת) אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֲדָשׁ וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם."**